

30.10.2019

EOAK/5323/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen**Esittelijä: Neuvontalakimies Pia Wirta****TARKASTUS: VANKITERVEYDENHUOLLON YKSIKKÖ,
HELSINGIN POLIKLINIKKA 29.11.2018**

Tarkastuskohde	Vankiterveydenhuollon yksikön Helsingin poliklinikka ja suun terveydenhuolto
Tarkastusajankohta	29.11.2018
Osallistajat oikeusasiamiehen kansliasta	Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Iisa Suhonen Neuvontalakimies Pia Wirta
tarkastuskohteesta	<u>Poliklinikalta</u> Alueylilääkäri Sairaanhoitaja A Sairaanhoitaja B <u>Suun terveydenhuollosta</u> Ylihammaslääkäri Osastonhoitaja <u>Vankiterveydenhuollon yksikön toiminnanohjausyksiköstä</u> Erikoissuunnittelija

1 YLEISTÄ OIKEUSASIAMIEHEN TARKASTUSTEHTÄVÄSTÄ

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla. Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

YK:n vammaisyleissopimuksen (CRPD) ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Oikeusasiamiehen kanslian erityisenä tarkastusteemana vuonna 2018 on oikeus yksityisyyteen. Tämän vuoksi tarkastuksilla kiinnitetään huomiota siihen, millä tavalla viranomaisen aktiivisesti toiminnassaan ottaa yksityisyyden asettamat vaatimukset huomioon ja tarvittaessa pyrkii annettujen suositusten myötä muuttamaan niitä yksityisyyden toteutumisen paremmin huomioivaksi.

2 TARKASTUKSEN TARKOITUS JA KULKU

Tarkastus tehtiin eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin määräyksestä. Tarkastuksesta ja sen ajankohdasta ilmoitettiin etukäteen.

Tarkastuksen tarkoituksena oli tutustua Vankiterveydenhuollon yksikön (VTH) toimintaan ja vankipotilaiden terveyden- ja sairaanhoidon sekä suun terveydenhuollon toteutumiseen Helsingin poliklinikalla.

Helsingin vankilaan tehtiin tarkastus 27.11 ja 29.11.2017 apulaisoikeusasiamies Pasi Pölösen johdolla ([EOAK/5563/2018](#)). Pöytäkirja on luettavissa oikeusasiamiehen verkkosivuilla www.oikeusasiamies.fi.

Vankilan tarkastuksen yhteydessä kuultiin vankeja myös terveydenhuoltoon liittyvistä asioista. Poikkeuksena moniin muihin vankiloihin, terveydenhuollon toimintaan ei kohdistettu erityisen paljon tyytymättömyyttä. Muutama vanki oli tyytymätön asiointilomakkeiden käsittelyyn. Haastatellut ulkomaalaiset vangit eivät tuoneet oma-aloitteisesti esille mitään terveydenhuoltoon liittyvää ja kysyttäessä kertoivat, että olivat tietoisia, miten poliklinikalle hakeudutaan ja että terveydenhuoltoa oli saatavissa.

Helsingin vankilaan tehtiin samalla esteettömyystarkastus ([EOAK/6148/2018](#)), jonka yhteydessä käytiin myös poliklinikan tiloissa. Esteettömyyteen kiinnitettiin huomiota sekä vammaisen vangin, että vammaisen tapaajan näkökulmasta.

3 ETUKÄTEISMATERIAALI

Poliklinikka ja suun terveydenhuolto toimittivat oikeusasiamiehelle etukäteismateriaalina mm. seuraavat pyydetyt tiedot:

- Helsingin poliklinikan omavalvontasuunnitelma ja lääkehoitosuunnitelma
- suun terveydenhuollon omavalvontasuunnitelma koskien Helsingin hammashoitola ja lääkehoitosuunnitelma

- vaaratilanteiden HaiPro -ilmoitukset ajalta 1.6.–31.10.2018
- tulohaastattelulomake suomeksi ja englanniksi
- tulotarkastusta koskevat asiakirjat, jotka koskivat 10 viimeksi tulla vankia
- vankipotilaalle annettavia esitteitä ja ohjeita, erilaisina kieliversioina

4 TARKASTUSKOHTEN KUVAUS

Helsingin poliklinikka tarjoaa terveyden- ja sairaanhoidon – mukaan lukien suun terveydenhuollon – palveluja Helsingin vankilalle ja Suomenlinnan vankilalle.

Helsingin vankila on suljettu vankila, jossa on 312 vankipaikkaa. Kaikki vangit ovat miehiä. Vankilassa oli 16.11.2018 kirjoilla 255 vankia, joista sakkovankeja 9 henkilöä. Suomenlinnan vankila on avovankila, jossa on 100 vankipaikkaa. Kaikki vangit ovat miehiä. Vankilassa oli 16.11.2018 kirjoilla 136 vankia. Elinkautisvankeja oli 16 ja ulkomaalaisia vankeja noin 12 %.

Helsingin poliklinikka on auki arkisin klo 7.30–16 ja viikonloppuisin klo 8–15. Lääkäri ottaa vastaan potilaita neljänä päivänä viikossa. Suun terveydenhuollon henkilökunta ottaa vastaan potilaita kahtena päivänä viikossa. Lisäksi psykiatri käy pitämässä vastaanottoa kerran viikossa.

Poliklinikalla työskentelee alueyllilääkäri ja seitsemän sairaanhoitajaa. Lääkärin vastaanotto on yleislääkäritasoinen. Mikäli tarvitaan erikoissairaanhoidon kuuluvia palveluja, vanki voidaan lähettää Vankisairaalaan Hämeenlinnaan, Psykiatriseen vankisairaalaan tai VTH:n ulkopuoliseen erikoissairaanhoidon jatkotutkimuksiin ja -hoitoon.

Suun terveydenhuollon perustehtävä on järjestää vangeille kiireellisen hoidon lisäksi ennaltaehkäisevä hammashoito ja perushammashoito. Suun terveydenhuollossa työskentelee ylihampaslääkäri ja osastonhoitaja.

Poliklinikan ja suun terveydenhuollon henkilöstö on virkasuhteessa ja kaikki virat on täytetty. Lääkäriä sijaistaa ostopalvelulääkäri. Sen sijaan sairaanhoitajille ei ollut saatavissa ulkopuolelta sijaisia ja sijaispankin puuttuminen koettiin ongelmaksi. Tarkastuksella mukana olleen VTH:n erikoissuunnittelijan mukaan puute on tiedostettu ja tähän pyritään löytämään ratkaisu.

Korvaushoidossa olevien vankien lukumäärä vaihtelee. Tarkastusajan kohtana tällaisia vankeja oli noin 20.

Poliklinikalla on käytössä tulkkaukseen Tulka-palvelu ja tarkastajille kerrottiin, että tulkkauksessa ei ollut ongelmia.

Poliklinikalla on käytössä vaaratilanneilmoitukset (HaiPRO) ja myös vangeilla on mahdollisuus tehdä ilmoitus. Vangit tekevät kuitenkin vähän näitä ilmoituksia. VTH pyrkii ohjaamaan vankeja tekemään eri kanaviin palautetta suullisen palautteen lisäksi. Käytössä on mm. potilas-tyytyväisyyskysely. Suun terveydenhuollossa potilaalle annetaan

tyytyväisyyskyselylomake rutiininomaisesti. Tarkastajille kerrottiin, että potilailta oli saatu hyvää palautetta suun terveydenhuollosta. Muuten poliklinikalla koettiin, että palautteen antaminen ei suju ja pohdittiin, olisiko sillä merkitystä, jos poliklinikan vartija antaisi tyytyväisyyslomakkeen hoitohenkilökunnan sijasta.

5 HAVAINNOT SEKÄ APULAIKESASIAMIES PASI PÖLÖSEN KANNANOTOT JA SUOSITUKSET

Vankiterveydenhuoltoa koskevien asioiden käsittelyvastuita eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa muutettiin 1.1.2019 lukien siten, että vankiterveydenhuollon asiat tulivat rikosseuraamusalasta vastaavan apulaisoikeusasiamies Pasi Pölösen vastuulle. Tästä johtuen Vankiterveydenhuollon yksikön Helsingin poliklinikan ja suun terveydenhuollon tarkastusta koskevat havainnot esiteltiin apulaisoikeusasiamies Pölöselle.

5.1 Hoitoon pääsy ja sen ajankohdasta ilmoittaminen

Hoitoon hakeutuminen tapahtuu asiointilomakkeella, joka osoitetaan poliklinikalle. Poliklinikan sairaanhoitaja haastattelee potilaan, minkä perusteella potilas ohjataan tarvittaessa lääkärin vastaanotolle.

Lääkärin vastaanottoja on neljänä päivänä viikossa, yhden päivän ollessa paperikonsultaatiopäivä.

Tarkastajille kerrottiin, että tilanne hoitoon pääsyssä on hyvä. Jonoja ei ole ja lääkärille pääsee joustavasti, jo muutaman päivän sisällä, mikäli asia ei ole kiireellinen. Kiireelliset potilaat hoidetaan heti.

Viikonloppuisin poliklinikalla työskentelee yksi sairaanhoitaja. Hän tarvittaessa konsultoi Turun psykiatrista vankisairaalaan esim. uusien vankien lääkityksistä. Tarvittaessa potilasta käytetään päivystyksessä ja/tai tilataan ambulanssi.

Tarkastajille kerrottiin, että kaikkiin vankien lähettämiin asiointilomakkeisiin vastataan, joko ilmoittamalla vastaanotolle kutumisesta tai tiedustelemalla kirjallisesti lisätietoja vaivasta tms. Tarkastuksen yhteydessä ei ollut mahdollisuutta käydä läpi asiointilomakkeisiin annettuja vastauksia. Toisaalta myöskään vankien taholta ei tullut paljoa kritiikkiä tältä osin.

Tarkan vastaanottoajankohdan ilmoittamista potilaille ei pidetty mahdollisena, sillä se voi siirtyä ilmoitetusta esimerkiksi kiireellisten tapaus-ten ja logistiikan johdosta. Vartijat kuljettavat potilaat poliklinikalle.

Apulaisoikeusasiamiehen kannanotot

Vankeuslain mukaan vankien terveydenhuollossa noudatetaan mm. potilaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia. Potilaslain 4 §:n mukaan potilaalle on ilmoitettava hoitoon pääsyn ajankohta. Jos ilmoitettu ajankohta muuttuu, on uusi ajankohta ja muutoksen syy ilmoitettava potilaalle välittömästi. Säännös tarkoittaa hallituksen esityksen (HE

77/2001) mukaan sitä, että järjestämisvelvollisuuden täsmentämisen myötä potilaan pitää saada tietää, milloin hän pääsee hoitoon eikä häntä enää voida laittaa odottamaan hoitoon pääsyä epämääräiseksi ajaksi.

Vankeuslaissa tai muuallakaan vankeja koskevassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä siitä, että vankipotilaalle ei tule ilmoittaa turvallisuus-syistä tai muustakaan syystä hoitoon pääsyn ajankohtaa. Myöskään potilaslaki ei sisällä vankipotilaiden osalta poikkeusta tähän ilmoitus-velvollisuuteen. Oikeusasiamies on ottanut useissa ratkaisuissaan kantaa hoitoon pääsyn ajankohdasta ilmoittamiseen rikos-seuraamusalalla. Ottaen huomioon nykyisen valvontakäytännön oikeusasiamies on todennut, että vangille tulee ilmoittaa hoitoon pääsystä vähintään kuukauden tarkkuudella silloin, jos hoitoon pääsyn tarkkaa aikaa ei vielä tiedetä. Jos sen sijaan tiedossa on tarkka hoito-tai tutkimusajankohta, olisi hyvää hallintoa ja hyvää hoitoa, että se ilmoitettaisiin vankipotilaalle kuten muillekin potilaille edellyttäen, että siihen ei liity turvallisuusriskiä.

Yleensä edellä kuvattu kannanotto on annettu asioissa, joissa on ollut kyse vangin viemisestä vankilan ulkopuolelle saamaan hoitoa. Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja on todennut Hämeenlinnan vankilan poliklinikan tarkastusta koskevissa huomioissa (dnro 4168/3/14), että myöskään vankilan poliklinikalla ei voida poiketa hoitoon pääsyn ilmoittamista koskevasta velvoitteesta.

Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on todettu, että potilaslain mukainen menettely on se, että vankipotilaalle ilmoitetaan vastaanoton ajankohta. Tämän tulisi olla pääsääntö. Jos tarkkaa ajankohtaa ei ole vielä tiedossa, tulisi hoitoon pääsyn ajankohta ilmoittaa vähintään kuukauden tarkkuudella. Jos sen sijaan turvallisuus-syyt estävät yksittäisen vangin kohdalla tiedossa olevan tarkan ajankohdan ilmoittamisen, tulisi vangille ilmoittaa ajankohdasta kuitenkin jollakin tarkkuudella tai vähintään niin, että hän tietää, että hän on pääsemässä vastaanotolle. Tämä koskee myös tilannetta, jossa aikaa joudutaan muuttamaan.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa ottamaan edellä todetun huomioon poliklinikan käytänteissä vankipotilaan vastaanottoajasta ilmoittamisessa.

5.2 Tulotarkastukset

Tulotarkastuksissa käytetään valmista lomaketta, josta on lukuisia eri kieliversioita. Tarkastajille kerrottiin, että tulotarkastus pyritään toteuttamaan samana päivänä kuin vanki saapuu Helsingin vankilaan. Ne on pystytty toteuttamaan viimeistään saapumista seuraavana päivänä. Tulotarkastuksia tehdään myös viikonloppuisin.

Poliklinikkaa oli pyydetty toimittamaan etukäteen 10 viimeksi tulleesta vangista laaditut tulotarkastusta koskevat asiakirjat. Tulohaastattelulomakkeessa on erillinen kohta haastatteluajankohdalle, mutta ei kohtaa, johon tulisi merkitä vankilaan tulopäivä (mikä ilmenee vankitietojärjestelmästä). Tästä johtuen ei ollut mahdollista todeta poliklinikalta saatujen asiakirjojen perusteella, onnistuivatko uusien vankien

tulotarkastukset ilmoitetussa ajassa. Neljän vangin osalta oli kuitenkin hoitolehdelle kirjattu, että tulohaastattelu oli tehty joko tulopäivänä tai seuraavana päivänä.

Apulaisoikeusasiamiehen kannanotot

Apulaisoikeusasiamies pitää myönteisenä, että poliklinikalla on henkilökuntaa kaikkina viikonpäivinä, mikä mahdollistaa tulotarkastusten tekemisen myös viikonloppuisin. Tarkastajille kerrottu siitä, että tulotarkastukset pystytään tekemään 24 tunnin kuluessa vankilaan saapumisesta, on myös hyvin positiivinen tieto.

Tarkastetuissa tulotarkastusasiakirjoissa kiinnitti huomiota se, että tulohaastattelun perusteella vangeille ei varattu vastaanottoaikaa lääkärille lukuun ottamatta yhtä vankia, joka itse toivoi pääsevänsä lääkärille. Kuitenkin joukossa oli vanki, jolla oli itsemurha-ajatuksia ja toinen vanki, jolla oli ollut useita vakavia sairauksia. Potilastietoihin oli kirjattu useiden vankipotilaiden kohdalla heille annetusta informaatiosta tai siitä, että oli varmistettu heidän tietävän, miten saa yhteyttä terveydenhuoltoon, mitä apulaisoikeusasiamies pitää hyvänä kehityksenä. Kaikilla yhtä lukuun ottamatta oli myös huomioitu suun terveydentila ja tarvittaessa ohjattu ottamaan yhteyttä hammaslääkäriin.

Tarkastuksen aikana ei erikseen käyty läpi sitä, pyydetäänkö vankia tulotarkastuksessa riisumaan vaatetusta mahdollisten vammojen toteamiseksi. Yleensä poliklinikoilla ei näin toimita, mutta mikäli vanki itse kertoo vammoista, kirjataan tätä koskevat tiedot potilasasiakirjoihin. Tarkastetuista asiakirjoista ei ilmennyt, että vangeilta olisi erikseen tiedusteltu vammoista tai väkivallan merkistä, eikä niistä löytynyt myöskään merkintää todetuista vammoista tai väkivallan merkeistä taikka merkintää siitä, että tällaisia ei havaittu.

Euroopan Neuvoston kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT) on korostanut, että vankilan terveydenhoitopalveluiden avulla voidaan ja niillä tulee ehkäistä merkittävästi lainvalvontaviranomaisien taholta tapahtuvaa epäasiallista kohtelua. Tähän päästään, kun saapuneilla vangeilla havaitut vammat kirjataan järjestelmällisesti ja tiedot niistä toimitetaan tarvittaessa asianomaisille viranomaisille. Jos havaitaan väkivallan merkkejä silloin, kun laitokseen saapuvalla vangille tehdään terveystarkastus, ne tulisi kirjata kokonaisuudessaan yhdessä vangin asiasta antamien lausuntojen ja lääkärin päätelmien kanssa. Samaa menettelyä tulisi noudattaa silloin, kun vangille tehdään terveystarkastus vankilassa tapahtuneen väkivaltaisen välikohtauksen jälkeen ([CPT/Inf \(2015\) 25](#), kohta 80).

Oikeusasiamiehen toimittamilla tarkastuksilla VTH:ta on suositettu harkitsemaan tulohaastattelulomakkeeseen omaa erillistä kohtaa mahdollisista väkivallan merkeistä, esimerkiksi kuljetuksen tai kiinnioton aikana syntyneistä vammoista, jolloin asia tulisi rutiininomaisesti kartoitettua. Terveystarkastuksen ammattihenkilön puolestaan tulee arvioida, olisivatko vammat voineet syntyä vangin kuvaamalla tavalla. Vangilla on kuitenkin oikeus kieltäytyä riisumasta vaatetusta vammojen havainnoimiseksi, jolloin kieltäytyminen on hyvä kirjata potilasasiakirjoihin.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa ottamaan edellä todetun huomioon tulotarkastuksessa. Tulohaastattelulomakkeeseen tai muihin potilasasiakirjoihin olisi hyvä merkitä erikseen myös se, jos vankipotilaalla ei ole havaittu vammoja tai väkivallan merkkejä. Tämä on tärkeää sekä vangin että vankilan ja poliklinikan henkilökunnan oikeusturvan kannalta.

5.3 Pitkäaikaisvankien terveystarkastukset

Pitkäaikaisvankien terveystarkastukset järjestetään lähtökohtaisesti kahden vuoden välein. Viimeksi 2017 keväällä poliklinikalla oli käyty läpi ne pitkäaikaisvangit, jotka kuuluvat säännöllisten terveystarkastusten piiriin. Terveystarkastukseen kutsuminen on terveydenhuollon ammattihenkilöiden oman aktiivisuuden varassa, sillä tietojärjestelmät eivät luo automaattisesti listausta vangeista, jotka eivät ole olleet yhteydessä poliklinikalle tietyn ajan kuluessa.

Apulaisoikeusasiamiehen kannanotot

Vankeuslaissa ei ole erikseen säännelty pitkäaikaisvangeille tehtävistä säännöllisistä terveystarkastuksista. Sen sijaan VTH:n määräyksessä vankien terveydenhuollon järjestämisestä (13.2.2017) todetaan, että ”Pitkäaikaisvankien terveydentilaa tulee seurata terveystarkastuksin kahden vuoden välein ja vangin kunnosta, iästä ym. riippuvista syistä tarvittaessa useamminkin” (määräyksen kohta 3).

Edellä kuvatussa määräyksessä ei ole määritelty sitä, kuka on pitkäaikaisvanki. Tarkastuksella tästä keskusteltiin ja poliklinikalla miellettiin näiden olevan elinkautisvankeja. Vankeuslaissa ei käytetä pitkäaikaisvanki-termiä. Sen sijaan VTH:sta annetussa laissa viitataan useassa kohdassa lakiin pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelystä (781/2005), jonka nimi on sittemmin muutettu laiksi elinkautisvankien vapauttamismenettelystä. Pitkäaikaisvangilla on kuitenkin apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan tarkoitettu käytännössä elinkautisvankien lisäksi myös ainakin koko rangaistusta suorittavia vankeja.

VTH:sta saadun tiedon mukaan VTH tulee antamaan erillisen ohjeen pitkäaikaisvankien terveystarkastuksista potilasturvallisuuden ja laadun varmistamiseksi.

Apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä, että pitkiin rangaistuksiin tuomittujen terveydentilaa seurataan säännöllisillä tarkastuksilla. Hän pitää myönteisenä, että VTH antaa asiasta erillisen ohjeen. Yhdenmukaisen käytännön varmistamiseksi hän suosittelee, että ohjeessa määriteltäisiin, mitä vankiryhmiä pitkäaikaisvangeilla tarkoitetaan.

5.4 Tarkkailuun sijoitetut vangit

Tarkastajille kerrottiin, että tarkkailuun ja eristämistarkkailuun sijoitettujen vankien terveydentila käydään tarkistamassa päivittäin. Ns. vati-vuorossa olevan sairaanhoitajan tehtäviin kuuluu aamuisin käydä tarkistamassa eristettyjen vankien terveydentila. Myös viikonloppuisin vuorossa oleva sairaanhoitaja käy eristettyjen luona.

Apulaisoikeusasiamiehen kannanotot

Apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä tarkkailuun ja eristämistarkkailuun sijoitetun vangin terveydentilan seurantaan päivittäin. Tätä menettelyä suosittaa myös CPT. Apulaisoikeusasiamies on tyytyväinen siihen, että tarkkailuun sijoitettujen vankien terveydentilaa on mahdollista seurata myös viikonloppuisin oman poliklinikan toimesta.

5.5 Suun terveydenhuolto

Suun terveydenhuoltoon hakeutuminen tapahtuu asiointilomaketta käyttäen vastaavasti kuin muuhun terveydenhuoltoon. Potilaita ei kuitenkaan lähtökohtaisesti haastatella siten kuin terveydenhuoltoon hakeuduttaessa, vaan tarvittaessa tiedustellaan asiointilomakkeella potilaalta tarkempia tietoja, mikäli se katsotaan välttämättömäksi.

Hammaslääkärin vastaanotot ovat kahdesti viikossa. Esimiestehtävät työllistävät merkittävästi ylihammaslääkäreitä. Kiireelliseen hoitoon pääsee nopeasti, mutta kiireettömän ajan saanti kestää noin kaksi kuukautta.

Keskimäärin yhtenä vastaanottopäivänä pystytään hoitamaan noin 10 potilasta. Potilaita olisi mahdollista hoitaa useampiakin, mutta potilaiden lukumäärää ei ole pystytty lisäämään. Tämä johtuu vartijaresursseista. Vangit joudutaan kuljettamaan vankiosastoilta ja klo 13 asti tämä sujuukin, mutta sen jälkeen ei. Vartijoiden työskentelytavat voivat muutenkin poiketa toisistaan. Tästä esimerkkinä pelkopotilaat: riippuu vartijasta, osaako tai haluaako hän motivoida ja rohkaista pelkopotilaita tulemaan vastaanotolle. Tarkastajille todettiin, että työskentelytapa ei riippunut vartijan iästä tai kokemuksesta.

Eryteisesti sakkovangit työllistävät suun terveydenhuoltoa. Heillä on paljon hoidettavaa, mikä ei läheskään aina toteudu, koska sakkovangit ovat vain lyhyitä aikoja vankilassa.

Henkilökunta piti hoitoyksikön tiloja toimivina, vaikka ne sijaitsevat vanhassa rakennuksessa. Sen sijaan laitteita pidettiin vanhoina, vaikkakin toimivina. Työasentojen ergonomiassa oli parantamisen varaa.

Suun terveydenhuollon välineistöä on pyritty ajantasaistamaan siten, että digitaalinen röntgenlaite ja porien sterilisointilaite on hankittu poliklinikoille Helsinkiin, Vantaalle, Turkuun, Hämeenlinnaan, Riihimäelle, Kylmäkoskelle sekä Pelsoon. Investointisuunnitelmassa on, että ajanmukaista välineistöä vaihdetaan pikkuhiljaa myös muihin toimipaikkoihin.

Lisäksi suun terveydenhuollossa on panostettu työturvallisuuteen. Pistotapaturmien ehkäisemiseksi on kaikkiin toimipisteisiin hankittu turvapuudutusruiskut, sillä lähes kaikki potilaat puudutetaan ennen toimenpidettä. Turvapuudutusruiskuja on hankittu kuhunkin toimipisteeseen seitsemän kappaletta, jotta ruiskuja on riittävä määrä tartuntavaarapotilaat huomioiden.

Ylihammaslääkäri on panostanut sähköiseen toiminnanohjausjärjestelmään, jonne on kuvattuna suun terveydenhuollon ydinprosessit ja ohjeet. Järjestelmää hyödynnetään mm. uusien työntekijöiden perehdytyksissä ja tietopankkina, josta jokaisen on mahdollista itsenäisesti perehtyä ja ylläpitää tietojaan. Vankiterveydenhuollon yksikkö ylläpitää IMS-ohjelmistoa, joka sisältää em. toiminnanohjausjärjestelmän. Toiminnanohjausjärjestelmää pidettiin tärkeänä, sillä eri toimipisteet sijaitsevat kaukana toisistaan

Lisäksi suun terveydenhuollosta on pyritty tekemään yhteistyötä kantiinin kanssa, jotta tuotevalikoima sisältäisi vähemmän hampaita rasittavia tuotteita ja tarjolla olisi itsehoitotuotteita suun terveydenhuoltoon. Positiivisena pidettiin sitä, että tuotevalikoimaan oli saatu harjastikku.

Apulaisoikeusasiamiehen kannanotot

Apulaisoikeusasiamiehen saaman käsityksen mukaan suun terveydenhuollossa ollaan hyvin motivoituneita ja halukkaita kehittämään työskentelytapoja ja työolosuhteita. Haastatellut vangit eivät esittäneet lainkaan kritiikkiä suun terveydenhuollosta. Apulaisoikeusasiamies pitää kuitenkin huolestuttavana sitä, jos suun terveydenhuollon resursseja jää käyttämättä sen vuoksi, että vankilalla ei ole riittävästi henkilökuntaa hoitamaan vankien kuljetuksia poliklinikalle.

Apulaisoikeusasiamies viittaa Helsingin vankilan tarkastuksesta laadittuun pöytäkirjaan [EOAK/5563/2018](#), jossa kohdassa 8.18 on käyty läpi valvontahenkilökunnan määrän vaikutusta toimintoihin. Vankilan johto ja muu henkilökunta toivat esille yhteisen huolen siitä, että vartijoita oli liian vähän suhteessa heille kuuluviin tehtäviin. Vartijoiden työtä tehtiin jatkuvasti vajaalla miehityksellä, mikä johtui osittain siitä, että vankila ei ollut saanut täytettyä kaikkia vapaana olevia vartijan virkoja koulutettujen vartijoiden puutteen johdosta. Tarkastajien puolelta tuotiin esille tarkastuksen loppukeskustelussa, että hammaslääkärin vastaanottoaikoja jäi käyttämättä, koska vartijoilla ei ollut aikaa kuljettaa vankeja poliklinikalle.

Vankilan johdolta saadun tiedon mukaan – jotta osastot ja saattotehtävät saadaan pyörimään – ns. tukitoimintojen vartijoina (keskusvartija, poliklinikan vartija) on pystytty pitämään vain yhtä vartijaa. Kuitenkin molempien avuksi tarvittaisiin toista vartijaa purkamaan pahimpia ruuhka-aikoja.

Apulaisoikeusasiamies piti perusteltuna selvittää valvontahenkilökunnan määrän riittävyys ottaen huomioon laitoksen nykyinen osastointi ja vankien kuljetukseen liittyvät tehtävät. Rikosseuraamuslaitoksen keskuhallintoyksikköä ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskusta pyydettiin ottamaan kantaa vankilan valvontahenkilökunnan määrän riittävyteen. Myös Jokelan vankilan tarkastuksella tuli esille vankilan ongelma saada vartijan virkoja täytettyä koulutetulla henkilökunnalla. Tarkastuksilla saatujen tietojen perusteella heräsi epäily siitä, ovatko alan koulutuspaikkojen määrät riittävät. Apulaisoikeusasiamies on ottanut asian omana aloitteena selvitettäväksi (EOAK/4153/2019).

5.6 Lääkehoito

Kun Suomenlinnan vankila otetaan mukaan, poliklinikalla on annosteltavana yli 200 lääkedosettia. Käytössä on myös koneellinen annosjakelu. Etukäteen toimitetut vaaratilanneilmoitukset kattoivat viisi kuukautta. Niitä oli yhteensä 21 ja vain kolme niistä koski jotain muuta kuin lääkehoitoa. Yksikään ei ollut vangin tekemä.

Apulaisoikeusasiamiehen kannanotot

Poliklinikan lääkejakosuunnitelmassa todetaan, että yksi lääkehoidon riskitekijä on kiire. Lääkedosetteja on suuri määrä ja lääkevirheiden mahdollisuus kasvaa. Nähtävänä olleista vaaratilanneilmoituksista on mahdollista päätellä, että yhtenä lääkkeenjako- ja osatekijänä on ollut se, ettei poliklinikalla ole pystytty takaamaan lääkkeenjaosta vastaavalle hoitajalle riittävästi työrauhaa. Ilmeisesti poliklinikalla ei ole myöskään ollut rutiininomaisesti käytössä lääkkeiden kaksoistarkastamista. Yhdessä vaaratilanneilmoituksessa käytiin läpi kolme korvaushoitolääkkeeseen liittyvää erillistä vaaratapahtumaa. Ilmoituksessa kuvattiin annostelutilanteen olevan usein rauhaton ja keskeytyvän usein. Ilmoittaja ehdotti mm., että sama hoitaja olisi annostelemassa, jakamassa ja kirjaamassa annetut metadonit.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että poliklinikan omassa lääkehoitosuunnitelmassa todetaan, että lääkkeenjako-tilan tulee olla rauhallinen paikka, jossa hoitaja pystyy keskittymään työhönsä ilman häiriötekijöitä. Lääkehoidon yleisenä kehittämiskohteena on mm. kaksoistarkastuskäytäntöjen kehittäminen. Lisäksi poliklinikan omaa kehittämiskohteena on mm. saada lääkkeiden jakoon riittävä määrä henkilökuntaa. Arvioitavana on ollut myös se, että lääkkeiden jako jaettaisiin useammalle päivälle, kun nyt jakaminen tapahtuu keskitetysti kerran viikossa.

Omavalvontasuunnitelmassa todetaan, että havaittuihin lääkeprosessin riskikohtiin puututaan ja tehdään tarvittavat korjaukset. Tarvittaessa poikkeamailmoitus lähetetään käsiteltäväksi VTH:n potilasturvallisuusvastaavalle. Suunnitelmassa on myös selostettu, miten ilmoitukset tulee käsitellä toimipaikassa.

Apulaisoikeusasiamies olettaa, että edellä kuvatut lääkkeenjako- ja osatekijöitä koskevat vaaratilanneilmoitukset on käsitelty omavalvontasuunnitelman mukaisesti.

5.7 Tupakointi

Helsingin vankila on ensimmäinen suljettu vankila, jossa on kielletty vankien tupakointi asuintiloissa. Tupakointi kiellettiin 1.8.2018 lukien eli se oli ollut tarkastusajankohtana voimassa lähes neljä kuukautta. Tarkastajille kerrottiin, että tupakoinnin rajoittaminen ei ollut näkynyt terveydenhuollossa. Vangit eivät ole pyytäneet terveydenhuollosta apua tupakoinnin lopettamisesta tai vähentämisestä johtuviin vieroitusoireisiin. VTH korvaa nikotiinikorvaushoidon silloin, jos vangilla on jokin perussairaus, jonka vuoksi tupakointi suositetaan lopetettavaksi.

Apulaisoikeusasiamiehelle on saapunut useita kanteluita Helsingin vankilan asuintilojen tupakointikiellosta.

5.8 Yksityisyydensuoja

Tarkastajille kerrottiin, että silloin, kun vankipotilasta tavataan tämän sellissä, niin vartija on ulkopuolella. Joillakin osastoilla on myös voitu tavata potilasta erillisessä huoneessa.

Eräs haastateltu vanki esitti arvostelua siitä, että tulo-osastolla hoitajat käyvät käytävällä vankien kanssa keskustelua asioista, joita ei pitäisi käydä muiden kuullen. Tähän poliklinikalta todettiin, että joskus vanki haluaa keskustella hoitajan kanssa, vaikka muita olisi paikalla.

Apulaisoikeusasiamiehen kannanotot

Apulaisoikeusasiamies katsoi, että kuvatuissa tilanteissa olisi yksityisyydensuojan turvaamiseksi kuitenkin parempi ohjata vankipotilas johonkin yksityiseen paikkaan tai pyytää vankia käymään poliklinikalla.

5.9 Lopuksi

Tarkastus ei antanut apulaisoikeusasiamiehelle aihetta enempiin toimenpiteisiin.